

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, ante solvendum, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 1/2.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis

Lib. 0.50 pro singulis continetur quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorum et administratorum

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

AMERICA SEPTENTR.

Apud FRIDERICUM PUSTET
S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK
100, Broadway

IN GERMANIA

Apud FRIDERICUM PUSTET
S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr.
Typogr.

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FRATRES
MONTREAL
100, Rue Notre-Dame

RERUM INDEX

VICTIS ATQUE VICTORIBUS QUAE SIT IN COLONIIS FORTUNA
DE HUMANIORUM LITTERARUM PROGRESSU POST RECENSISSIMA PHYSICORUM
INCREMENTA Ex scriptis
DE DISCIPLINIS PUERIS TRADITIS APUD ROMANOS
PAR VIATORUM - De vita humana meditatio
EX AMERICIS - De urbe Pittsburgensi
SAPIENTUM INVENTA - Sol in servitutem redactus - Vita in metallis ..
DE CLASIO POETA
ADAMANTUM FULGIDISSIMAE GEMMAE
ARABUM MORES
ANNALES
PUBLICI PER ORDEM COEUS LEGIBUS FERENDIS
LIBRORUM RECENSIO
AENIGMATA

In tertio operculi pagina:

PER ORDEM
VARIA: Interdum quanti sit induere vestes alienas - loci

P. Rossetti.

Mauri Ricci.

G. P.

Fr. X. Renna.

H. Doswald.

M. Lani.

u.

A. Costaggini.

A. Viellot.

Poplicola.

Scriba.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

Fr. Palata.

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCI

M DCCCXI

* **FIDES** *

quod musicum organum

STRADIVARIUS

CREMONENSIVM ARTIFEX CELEBERRIMVS
CONFECIT
Romae veneunt.

Negotium agitur apud Commentarii VOX URBIS administratorem, ROMAE, via Alessandrina, 87.

DUBIA ET RESPONSIO SUPER EXTENSIONE IUBILAEI ANNI MCM ad universam Ecclesiam proposita in commodum confessoriorum a THOMA ARIZ-
ZATI, Missionario Apostolico Imperiali, Sacrae Poenitentiae officiali.

Dubia huiusmodi explicant facultates quas Summus Pontifex concedit in ordine ad Iubilaeum exercendas et complectuntur praecipuos casus qui in Iubilaeo proponuntur. Responsa sacrae Poenitentiae, etiam recens data, quae opus fuit memorare, memorantur. Accedunt Constitutiones pontificiae super extensione Iubilaei et, maxima ex parte, Monita ex Constitutionibus Benedicti XIV de usu facultatum confessoriiis tributarum excerpta.

Opusculum venit lib. 0.50 apud comm. Vox Urbis administratorem, ROMAE, via Alessandrina, 87.

Clarendon Franciscus et Soc.

OFFICINA

ANALYPTIS, GENIIS CONCHISQUE GAELANDIS

PHOTGRAPHICAE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN PRETIO - DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

ROMAE - Via Sistina, 129 - ROMAE

LIBER (vulgo "ALBUM")
praecipua Urbis referens, pulcritudine insignis atque, commentarii Vox Urbis moderatore iubente, expresse conflatus, apud eundem commentarii administratorem, ROMAE, via ALESSANDRINA, 87, ven. lib. 1.50.

FIGURAE URBIS ROMAE
ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO
Venient apud comm. VOX URBIS Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS
(m. 1.10 x 0.24)
qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur, venit singillatim L. 2.50
apud comm. VOX URBIS Administratorem.

SI QUIS FLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

LE LAUDI LATINE

IL CANTICO DEL SOLE

SAN FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897

Hoc libello praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes Latinae cum interpretatione Italica, Canticum Solis, necnon illa Speculi perfectionis capita, quae Cantici originem exponunt, aliaque permulta. Libellum, quem proxime alii subsequenter ad parvam Bibliothecam Franciscanam comparandam, Iulius Salvadori, litteris tradendis doctor egregius, maxima edidit cura, Romae apud commentarii Vox Urbis Administrationem venit L. 0.50, in pauperum levamen.

VOX URBIS DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

SOCIIS MONITUM

In memoriam sociorum revocamus, cuique eorum, qui chartulam ad hoc acceptam remiserit suo ac duorum e sociis novis subscriptam nominibus, pro duobus tantummodo commentarii exemplaribus solvendum pretium; tertium dono datum iri.

Pretium annuae subnotationis comm. "Vox Urbis" vid. in prima opereuli pagina.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandria, 87.

VICTIS ATQUE VICTORIBUS QUAE SIT IN COLONIIS FORTUNA

NULLA ferme negotia tanti momenti aequalibus nostris videntur, quam quae ad deducendas, vel amplificandas, vel regendas colonias pertinent; unde fit ut qui commentarii a coloniarum praesidibus mittantur, eos avido ore omnes cives perlegant, plerumque admirantes tam prosperam rerum conditionem illic inveniri, qualem vix prodigio liceret adscribere: urbes e solo excitari, vias ferreis axibus stratas multiplicari ubique, novae humanitatis miracula prodire frequentissima.

At nulla in his scriptis mentio de incolarum misera gente, qua novi domini potiti sunt.

Ad quid enim? Nihil boni de ipsa dici potest, nihil quod aures permulceat; inde potius quam profiteamur hominum illud genus, quod ad humanitatem deducimus, animo et viribus hebescere in dies, silere prorsus malumus.

Unde autem tanta illorum victorum miseria, quos tamen nemo ferro necare decertat? Mark Twain auctor est, nihil perniciosius ipsis quam expolita nostris moribus institutio; notumque est illud experti nautae effatum, barbaros uno vix dominorum visu febri quasi correptos deficere. Optime quidem! Humanitate enim novisque eius moribus passim moriuntur.

Venenum hoc novum modo recto tramite, modo transverso excipiunt. Igniti potus, quorum cum barbaris maximum commercium est, industriusque viris atque actuosus ingentium divitiarum causa, alliciunt gustu incolas, mox consuetudine devinciunt, tandem abusu opprimunt.

Sed magis noxia, licet magis lenta, ipsa adeptio victis. Domitores enim, cum incultam regionem occupant, rem publicam privatamque omnem evertunt: deorum simulacra prostrant, templa conculcant, altaria diruunt, legibus atque magistratibus irrident. Barbaris, primum mente percussis, deinde optimum videtur se quavis morum constrictione solutos esse et quovis metu, si accensum militem excipias.

Evangelii nunciis omnia funditus instaurandi relictum opus non negamus, at scimus pariter, ipsis praeconum verbis, quam longissimum temporis spatium intercedere debere ut vere in Christo conversio haec fiat. Ecquis enim ignorat, ut alia omittam, quantum avita tot saeculorum traditio in homines polleat?

Moribus hoc modo eversis, vetus habitus, robor ac valetudo etiam amittuntur, genus paulatim exstinguitur, moritur. Manet autem victores horum morientium quasi ultio, qui quidem venenarios venenatos faciunt. Victoribus enim pestis est imperium, quod pessimo abusu per fas et nefas ii exercent. Vis ipsis non ultima quidem, sed prima ratio, qua cito facileque vir, licet prudens, excultus, lenis, in belluinum morem eo magis ruit, quo diutius neque institutione neque aetate imperii consuetudinem habuit. Itaque nova potentia quasi ebrium sese gerit, cumque victos armorum metu deteruerit, calliditate deinde utitur, ne ipsa quidem apta, ut ad morem homo deducatur. Quid autem fit haec regendi populos ars, cum adhibetur contra gentes, quas barbaras aestimamus, atque longe sunt infirmiores quam nos et mente et moribus et cultura praevalidi?

Quae sint victis et victoribus mala in coloniis vidimus; nonne remedia indicare datum erit?

Assentior in summis cl. v. Adhemardo Leclère, qui in conventu de disciplinis ἐδωραρχεῖς superiore anno Lutetiae Parisiorum habito rem fusius pertractavit: quam minime quamque possumus gradatim in coloniis deducendis destruere oportere, iis, quae in singulis populis sint, uti, paulatim meliora reddere, neque ex abrupto mores, consuetudines, leges imponere, quae per saecula a nobis elaborata, per saecula tantum adducta, aliis statuere possumus. Utilitatem potius quaerere, opportunis adhibitis mutationibus, in rerum quae vigeat conditione, atque lenta evolutione procedere, id est naturae vi, quam violenta mutatione, historiam prae oculis habentes et populorum doctrinam, quae iam apud Ciceronem nos docet « naturam ex naturis pluribus concretam ».

P. ROSSANI.

DE HUMANIORUM LITTERARUM PROGRESSU

POST RECENTISSIMA PHYSICORUM INCREMENTA (1)

Si ulli unquam oratori de bonis litteris sermonem instituendi optima obvenit occasio, eum certe me esse sentio, qui in hac celebri quidem urbe atque eruditis hominibus affluenti, in frequentissimo adolescentium conventu, apud litterarum doctores omnimoda sapientia praeclarissimos, in hoc tanto disciplinarum omnium cultu atque incremento, dicendi facultatem habuerim. Quo-

(1) Oratio habita Florentiae in Auditorio magno Scholarum Piarum.

cumque enim oculos convertamus sive ad philosophiae, sive ad eas quas mathematicas vocant disciplinas, sive ad physicas, praestantissimorum hominum ingenii, atque alacritate, incredibile memoratu est quantum illae breviter accreverint, et quo magnitudinis processuras iam nunc confidere possimus. Montes subversi, maria constructa sunt; naves aquarum vaporibus impulsae, ventorum tempestatumque potentes, pelago dominantur; terram ferreis limitibus constrictam fulminea celeritate supervolamus; fulgura ipsa caelo eripimus, neque aliud nunc facinus aggrediendum nostrae superest audaciae, quam aëris campos tranantes, pennis non homini datis, in auras extolli. O beata tempora, quibus haec ingeniorum portentosa prodierunt! o nos fortunati, ac tempestive summoque Dei beneficio in lucem editi, quibus aetate tot saeculorum triumphatis erroribus, maximis inventis, excogitatisque rebus, summum sapientiae apicem arripuisse ac tenere videmur! Quae mihi animo saepenumero reputanti et dulcedine quadam memoria repetenti, perbeati supra ceteros praeteriti tempora, adolescentes, videmini; namque, etiamsi ad humaniores litteras tantum vacaturi plerique accedatis, tamen haec nova disciplinarum atque artium incrementa validique doctorum conatus, qui maiorum inventa summa ope vincere et tenebris abolere contendunt, vos studiaque vestra maxime petunt. Licet enim ad meam sententiam verba illa Ciceronis afferre, quum de poetarum facultate esset et disserendum: « Omnes artes quae ad humanitatem pertinent, habere quoddam commune vinculum, et quasi cognatione quadam inter se contineri ». Quare graeci homines qui philosophiam penitissimam in fabulis concludebant, ab Iove genitas et sorores, inventrices illas atque omnium doctrinarum magistras Musas effinxerunt; quippe quae ab uno eodemque capite exortae unum idemque esse omnigenae sapientiae principium testarentur. Igitur haec nova supellex et materies, quae severiorum disciplinarum processu, nostros ante oculos ultro et palam obvenit, non solum non reiicienda in litteris, quin etiam avidissime est arripienda, nisi arctissimum hoc studiorum vinculum, stulta animi coecitate, abrumpi ac praecidi velimus. Neque vero audienda est quaedam doctorum natio (pace horum dixerim), qui ita in aptis litteris veteribusque monumentis sese abdiderunt, ut quaecumque vel minimam novitatem sapiant, atque a maiorum exemplis sive in sententiis, sive in imaginibus aliquantulum recedant, fere ac pestiferum quoddam monstrum viderint, perterriti effugiant; atque perciti bile, corruptum Italorum ingenium, eversas litteras irato ore conclamant. Qui mihi videntur humani animi cognitione omnino expertes esse, quem recentia veteribus addere, res adhuc incognitas perquirere et perquisitas explanare, motuque nunquam intermisso, doctrinas atque inventa polire et perficere, ipsa Dei sapientia et vis naturae insita iubet. Studeant ii potius quomodo summa haec rerum miracula destruantur, naturae fecunditatem ac venam exsiccare contendant, atque artium litterarumque luce omni prorsus extincta, ad primaevae sapientiae paupertatem, adversa vi, veluti contra validos iuvenescens doctrinae conatus audacissime luctantes, uberrima Italorum ingenia retro adducant ac retundant. Quae quoniam hominum in potestatem non cedunt, dent ipsi tandem manus victas, neque vini inferant; potius naturae obsequantur, incrementa haec scientiae in humaniorum litterarum auxilium vocantes, uti et optasse et fecisse scimus universos fere nostrorum studiorum pa-

LIBRI ET COMMENTARII RECENS DONO ACCEPTI

Prof. Dott. ROCCO CATTARINA. I Signori di Castelbarco. Ricerche storiche. — Camerini, ex off. Savini, 1900.
 Sac. D. MARCO BELL. Magia e pregiudizi in Publio Ovidio Nasone. — Romae, ex off. Salesiana, 1901.
 F. T. MOLTEDD. A Giuseppe Verdi. Ode. — Florentiae, ex off. M. Ricci, 1901.
 Vita del Ven. Servo di Dio Fr. Bonaventura da Barcellona dell'Ordine dei Minori, scritta dal P. EMILIO CRIVELLI del medesimo Ordine. — Quaracchi ad Florentiam, ex off. Collegii S. Bonaventurae, 1901.
 RAPH. ELISEI. Quaestiones Propertianae: De Urbe Propertii Natali. — Asisii, ex off. Mestisiana A. Vignati, mcmii.
 Solution de la Question Romaine, traduit de l'italien par M. E. GUERIN. — Romae, apud Desclée, Lefebvre et S., 1901.
 AGOSTINO CECCARONI, Il Conclave. (Storia - Costituzioni - Cerimonie). — Augustae Taurin.-Romae edid. Hyacinthus Marietti, 1901.
 P. BETTOLI, L'educazione dei frenastenici in Italia e l'opera dei coniugi Gonnelli-Cioni. — Bergamo, ex off. Fagnani, 1901.

L'amico della gioventù. Singulis hebdomadis prodit Vercellae.

Atene e Roma. Commentarius cura Italae Societatis ad litterarum studium vulgatum. Editus Florentiae-Romae.

1901: L'egloga IV di Virgilio (G. Albini) - Le fonti Euripidee dell' « Elena » di Goethe (N. Terzaghi) - Ancora delle Odi romane di Orazio (G. Pittaco) - La « Tebaide » di Stazio e la « Tebaide » di Antimaco (G. De Filippis) - Società.

L'Ateneo. De litteris et bonis artibus commentarius. Bis in mense prodit Romae.

Index rerum an. XXXIII, n. 10: I romanzi di Antonio Fogazzaro (F. Meda) - Ad una fanciulla malata - Versi (G. Vitali) - « La Folla » di Paolo Valera (G. Molteni) - Storia di Pasqua (P. Oter) - Il melologo e Emigranti di D. Tumiati (E. Fiori) - Leggende francescane (E. Ricci) - Un poemetto letterale (F. Rizzo) - Appunti d'arte - Biblioteca.

Atti dell'Accademia Propertiana del Subasio. Asisii.

Bollettino del museo civico di Padova.

La Croce. Singulis hebdomadis prodit Neapoli.

Divus Thomas. Commentarius inserviens Academicis et Lyceis scholasticam doctrinam sectantibus. Placentiae.

Emporium. Recensio mensura litterarum et artium. Bergomi.

Index rerum vol. XIII, n. 77 (mense Maio 1901): Arte retrospettiva: Carlo Cini e le sue opere alla Gallery National di Londra (P. Buschmann) - Attraverso l'Olanda (G. Chiesi) - L'architetto Giulio Todtschmidt da Brescia (U. Papa) - Il teatro del Sempione (N. Bazella) - La mostra retrospettiva di comunicazioni, viaggi e trasporti (G. Fumagalli) - Concorso - Necrologio: Giuseppe Ricci (E. T.).

Ephemerides Liturgicae. Singulis mensibus Romae prodeunt cura Congr. Vincentianae.

Giornale Arcadico di scienze, lettere ed arti. Romae.

Il Marzocco. De litteris et artibus commentarius. Florentiae.

Minerva. Recensionum recensio, moderatore Friderico Garlanda. Romae.

Singulis dominicis diebus prodit, scripta maximi momenti, quae sive in praecipuis commentariis, sive in libris vulgantur, accuratissime referens.

Nuntius Romanus. Romae.

L'Oriente Serafico. Commentarius editus cura fr. Minorum S. Mariae Angelorum ad Asisium.

L'Osservatore Cattolico. Diarium Mediolanense.

La Riconoscenza. Commentarius bis in mense editus Tergeste.

Rivista di filologia e d'istruzione classica.

H. Stannius mod. prodit Aug. Taurinorum. Index rerum an. XXIX, fasc. II: Il paese e la caccia in Omero (G. Sella) - Varia (L. Valmaggia) - L'egloga IV di Virgilio (R. Sabbadini) - Dubbi sul « Brutus » di Cicerone (R. Sabbadini) - Il Ms. Hersfeldense delle opere minori di Tacito (R. Sabbadini) - Spizzico di etimologie latine e greche (O. Nazari) - De Lygdamo Ovidii imitatore (F. Callonghi) - L'incendio di Roma e i primi Cristiani (G. Ferrara) - Bibliografia - Rassegna di pubblicazioni periodiche (D. Bassi) - Pubblicazioni ricevute dalla Direzione.

Rivista Internazionale di scienze sociali e discipline ausiliarie. Semel in mense prodit Romae.

Index rerum an. IX, vol. XXVI, fasc. CI: Gli emigranti italiani all'estero e specialmente in Germania: Note statistiche (P. P.) - La libertà d'insegnamento (G. Probo) - Il protezionismo marittimo in Francia (C. Drano) - Sunto delle riviste - Essame d'opere - Note bibliografiche - Cronaca sociale.

Rivista politica e letteraria. Semel in mense prodit Romae.

Index rerum an. V, vol. V, fasc. II (mense Maio 1901): Il principe reale (XXX) - Via Lucis (C. Vivaria) - L'esposizione di Venezia: Augusto Rodin (M. de Benedetti) - Ostruzionismo tributario a base di anacronismi economici (L. Nina) - Il sentimento estetico nei bambini e nei giovanetti circa la pittura e la scultura (G. Chialvo) - Un commediografo banchiere: Il conte Giovanni Giraud (G. de Frangi) - Vita scientifica: L'evoluzione delle leggi cosmiche e la sociologia (G. de Gennaro) - Diario politico internazionale - Necrologio - Bollettino bibliografico, economico e finanziario.

Rivista di storia antica e scienze affini. Messanae.

La scuola secondaria italiana. Singulis hebdomadis prodit Mediolani.

Valle di Pompei. Commentarius editus ad solamen puerorum, qui, cum parentes habeant in vincula coniectos, hospitio ad Pompeios accepti sunt.

La vera Roma. Singulis hebdomadis prodit Romae.

Vittoria Colonna. Commentarius ad Italas mulieres. Bis in mense prodit Neapoli.

Studien und Mittheilungen. Reigen.

Obnova. V. Hradci Králové.

Vlast. V. Praze.

L'Association Catholique. Revue mensuelle des questions sociales et ouvrières. Lutetiae Parisiorum.

Index rerum num. idibus Maiis editi: Le nouveau Code civil allemand au point de vue social (G. de Pascual) - La question des retraites ouvrières. - Rapport à la 4e Réunion des Revues catholiques d'Economie sociale (A. Boissard) - Organisation de l'assu-

rance ouvrière. - Rapport à la 4e Réunion des Revues catholiques d'Economie sociale (G. de Saint-Aubert) - L'assurance contre l'invalidité et la vieillesse en Allemagne d'après les statistiques les plus récentes - (G. de Saint-Aubert) - Le mouvement social catholique en France (Henri Savatier) - Le mouvement des « Jeunes » à Valenciennes (A. Doal) - L'organisation professionnelle. Allocution prononcée à la Société d'Economie sociale (Cte A. de Mun) - Chronique bibliographique (V. de Clercq) - Suppléments de la revue « Le Pain », Revue des questions sociales féminines. Lectures populaires illustrées d'études sociales.

La Papauté et les Peuples. Revue internationale des sciences sociales, d'histoire et de droit public chrétien. Lutetiae Parisiorum.

Bulletin Bibliographique internat. Bruxellis.

Revue Bibliographique Belge. Bruxellis.

Revue Neo-Scholastique. Lovanii.

Boletín-Revista de la juventud católica de Valencia.

La Cruz. Madridi.

El Eco Franciscano. Santiago.

Revista Católica de las cuestiones sociales. Madridi.

Revista crítica de historia y literatura españolas, portuguesas, é hispano-americanas. Madridi.

Revista Eclesiástica. Valdoleti.

La Semana Católica. Madridi.

Amerikanaki Slovenec. Tower.

L'Artisan. Revue mutualiste. Montreal (Canada).

La Semaine religieuse. Québec.

El Católico. Santiago de Cuba.

Der Herald des Glimbens. St. Luis Mo.

Diario de Centro America. Guatemala.

Johns Hopkins. University Circulars. Baltimore.

Katholischer Westen. Dubuque.

The Messenger of the Sacred Heart. Neoboraci (U. S. A.).

Niagara Index. Niagara University. N. Y.

Revue Ecclésiastique. Valleyfield in Canada.

The Review. Singulis hebdomadis editur Saint-Louis M. (U. S. A.).

The Rosary Magazine. Patrum a S. Dominico praeconium menstruum. Somerset (Ohio U. S. A.).

The Church Progress. St. Luis Mo.

The Tidings. Los Angeles, Cal.

Le Messenger de Tahiti.

Our Alma Mater. St. Ignatius College. River-view, Sydney.

I-wen-lou et Revue scientifique. Zi-hai = Shang-hai.

natura et ratio ipsa demonstrat. Quare quod ego de temporis spatiique unitate locutus maiorem quam antea libertatem concessi, non ita licenter accipiat, ut e loco in locum frequentius tragoedi vel comoedi transducantur, et res integro saeculo peragendas, paucis horis ii repraesentent: quod vero esset mentem consulto abicere, et more dementium perfurere. Idcirco saepissime repetenda memoria est Horatiana illa sententia: « Altum non urgere, neque litus iniquum nimium premere ». O utinam verba haec mea nunquam vestra mente excidant! ac latinus sermo, sacra adhuc vetustate insignis, qui maioribus nostris tot sapientiae receptacula reclusit, qui litteris paene universis italicisque praestitit, sacra pensaque suppeditavit, qui mores, qui iura, qui religiones populi per terrarum orbem supra ceteros fama gestisque rebus clarissimi, custodit evulgatque, summo amore a vobis excultus, uti vestrum est, addiscatur! O utinam vernaculam linguam nostram, prae cunctis dulcissimam, una ac vehementissimam, servitute temporum maiores, ad ignavum opprobrium, quos veluti pecora ventri obedientia vitam degere oblectat, non solum ad perdiscendam more grammaticorum allaboretis, sed insuper in venustate stili atque eius elegantia perscrutanda, altissima maiorum volumina diurna nocturnaque manu versare vos non taceat! Haec una tantum ratio superest litteris prospiciendi, patriaeque consulendi, quae clarissimis viduata viris, quibus omnium fere gentium magistra ferebatur, nobis maxime parentum immerito nepotibus, haec quodammodo tacta loquitur: Ubi nunc Aligherius, litterarum princeps, in sacro poemate multis annis perficiendo macie confectus, latinae eloquentiae poeticesque perstudiosus? ubi nunc Petrarca meus ille, inquam, ille qui gloriosissima postera lauro redimitus ad me amplexandam remeavit? ubi tot omni scientiae laude apud exterarum nationes invidendi viri, quorum laboribus ad populos ab Europa remotissimos mea fama peragravit? ane virilia Italorum ingenia consueverunt? seu potius nobilibus quibusque studiis despectis, corporis imperio, animi servitio utuntur?

Quos ego patriae questus memoriae vestrae repraesentans, orationi meae finem, auditores, imponam, atque iterum, audientibus magistris, hac in aula sanctissima disciplinarum omnium domicilio, ubi vos Galilaei et Leonardii, omnimodae sapientiae restitutorum, e parietibus ipsis effigies intuentur; ubi etiam Calasanzii nostri, pietatis ac studiorum patroni, caelestis ille spiritus adesse creditur, vos orabo obtestorque ne vestrum ingenium, quantum id cumque sit, humano quolibet munere praestantius, tum nimio rerum novarum studio, tum incultu atque socordia perditum eatis: ne tantae gloriae, quae omnibus in terris iam versatur, ignavissimi haeredes videamini, et quam concitatis parentum expectatio ex bonis initiis malos eventus habeat. Quamobrem (ut enim potissimum Tullii adhortatione) in id studium, in quo estis, incumbite, ut vobis honori et amicis utilitati, et reipublicae emolumento esse possitis.

Ex scriptis MAURI RICCI.

DE DISCIPLINIS PUERIS TRADITIS

APUD ROMANOS.

Indignor legens apud plerosque Romani initia temporis quavis penitus institutione caruisse, haud aliter ac si Romuli urbs, quae ab ipsis exordiis imperium totius orbis aperte affectabat, non hominum, non virorum conventus, sed quasi pecudum armentorumque ovile, nisi potius intractabile cubile ferarum haberetur. At haec quanam de urbe narrantur? Nempe de ea, in qua providae rectorum mentes sanctissimis prudentissimisque legibus cavebant ut singula conspirarent in civitatis inbar et incrementum, collegia religionibus addicta quamplurima constituerant, ac delicatissimum iussum dederant, quod quidem egregiae urbanitatis argumentum est, ut occurrenti romanae feminae vir dexterum

viae cederet latus. Et quonam in tempore? Nempe in eo de quo Tullius scribit: « Inveteratis iam litteris et disciplinis Romuli aetatem venisse scimus ». Et quanam in regione? Scilicet in ea, quae Sabinos, quae Etruscos finitimos habebat, unde pontifices, augures, salios, ceteraque sacerdotia, annum in duodecim menses distributum, fastos nefastosque dies hausit, fasces, trabecae, curules, annulos, phaleras, paludamenta, praetextas, pictasque togas, tunicasque palmatas, omnia denique decora et insignia, quibus imperii dignitas emineret. Numquid Urbis ipsius aedificia, curiam, Capitolinam arcem, templaque Statoris Iovis, ceterorumque deorum, et illud, quod adhuc durat, maximae cloacae portentum rudes facere potuissent homines atque imperiti? Quid ea quibus Roma ingens domi militiaeque facta quottannis, quotidie crevit?

Haec non verborum testimonia sunt, sed testimonia factorum, quibus necessum est supponere causas pares effectibus, causas quibus populus late rex sua domi iura tuebatur, cum extra amicis populis suppeditaret subsidium, inimicis vel proditoribus bellum intra ius fasque inferebat, nec ad internecionem, nisi laceratus ad ultima usque, saeviebat. Quinimo scimus divitibus patricisque Romanis in more fuisse liberos in Etruriam dimittere, ut optimis disciplinis imbuerentur; magna enim sapientiae laus et fama Etruscis fuit.

At quanam initio pueros disciplina docebat? Quanam adolescentulos ad graviora evehebat? Quo peracto stadio, satis eruditi habebantur?

Ut hisce respondeamus, tres, ut ita dicam, divisiones aetatis imbuendae distinguere et enucleare debemus, quae tamen ita temperandae sunt, ut indoli Romanorum apprimae conveniant, ac temporis. Iamque hic ponimus in ipso limine maximi fuisse apud eos robur corporis, ideoque ubi adolescentulis ea esset aetas, qua vires exercere in Campo Martio et palaestra potuissent, tantum studiis dabatur, quantum viribus non officeret exercendis, ac tantum dabatur exserendis augendisque viribus, quantum studiis disciplinisque, quibus erudiendi essent, non noceret (1). Haec autem studia, supervacaneis quibuslibet amandatis, dividebantur in ea quae bonum patremfamilias, quae callidum ducem terra marique decerent, quae oratori denique praesto essent sive in curia, sive coram iudicibus, sive coram militibus, sive coram populo aliquid ageret. Communem autem hisce arithmeticae scientiam colebant. Publici vero ludi, publicae scholae, in quas pueri confluerent, ut mos nunc est, Romae exstitisse non videntur, aut si exstiterint, certa ad nos nondum notitia pervenit. Dixi: nondum; quia sive lapis, sive opus inscriptum emicare potest quo minus tempore remur, et audaciam superbae affirmationis evertere. Hoc unum scimus; singulos patresfamilias de liberis instituendis curare, sive singuli singulis praeceptores darentur, sive praeceptori plures, qui collata stipe rependerent (2). Studia vero, quibus alebantur primum, circa legendi scribendique artes versabantur, et, si C. Nepoti credimus, non mediocriter incumbabant, ut eleganter pronuntiarentur ea, quae dicebantur latine. Cuius quidem rei testis est in tertio *De ora-*

tore Cicero, qui monet quo delicato sensu latinitatis et enunciationis Romani uterentur, ita ut quodcumque aut asperum, aut hiulcum, aut patulum, aut hians, aut blaesum, aut peregrinum, aut rusticum, aut horridulum aegre in oratoribus ferrent, passim autem in sermone domestico repudiarent.

Profecto ab initio nihil de graeca lingua actum est, sed in latinam tantummodo incumbabant, fortasse et in affinem etruscam; tum primum de graeca coeptum est, ubi Graecae coloniae sive e Sicilia, sive e Lucania in Romanam rempublicam negotiis, finibus, contentionibusque inciderunt. Atque exhinc illa grammaticorum sequentium quaestio utrum institutio puerorum a latino potius vel a graeco sermone inchoaretur. Posthaec, pone tamen, arithmetica disciplina sequebatur, quae, meo iudicio, non nihil difficultatis praeferre solebat, non suapte, sed notarum causa. Quod enim nunc, dispositis ad modum columnulae notis, facillime habemus, qui proprio in ordine monadas, decadas, ecatontadas, millia, et miriadas habemus, aegre, immo nullo negotio possemus summam conficere, si modum eundem romanis characteribus sequeremur. Et si haec in addendo, quid in deducendo, quid in multiplicando, quid in dividendo? Horatius noster, etsi festivus et facetus, ut semper, asperam tamen huiusmodi numerationis et computi semitam confitetur (1).

At difficultatem difficultatibus addebat ratio ipsa numerorum duplex; nam, dum romani numeri per notas X. C. M. gradiuntur, pecunia, libra, mensura per duodecim gradiebantur, ita ut, pessumdato et subverso penitus ordine, in numeris XII. XXIV. XXXVI. XLVIII. LX. CXX. CXLIV capita computandi haberentur (2).

Utebantur ad computum insuper quibusdam cationibus, in quibus formulae multiplicationis, deductionis et divisionis continebantur. Has pueri in scholis memoriae mandabant, ut rem familiarem vel publicam, mercaturam aut huiusmodi negotia administrantibus praesto essent. Utebantur tabula pythagorea, prouti nostri, et praeterea modum summae ac multiplicationis per digitos enunciandum habebant, qui adhuc, praesertim apud villicos in quibusdam Italiae regionibus, in more est, et certo praefixo numero decadam dextro brachio, monadam sinistro, levi negotio, eodemque brevi, vel obscuriora ostendebant, ita ut senior Plinius memoriae tradiderit hunc ritum a sculptoribus romanis adhibitum in statuis dolandis, quippe viri, qui simulacro repraesentabantur, digitis porrectis aetatem dicerent suam.

Quum autem omnia non reipublicae instituto, sed arbitrio docentium administrarentur in disciplinis hisce tradendis, patet nullos esse libros communes et exemplares, quibus conformarentur singuli, sed omnia ad praeceptorum voluntatem libitumque confici.

Haec dixisse sufficiat de prima puerorum institutione, namque ultra progredi res hactenus notae non sinunt.

G. P.

(1) *De arte poetica*, v. 325 et seq.

(2) Cfr. scriptum IULII MARTIA in gallico commentario, cui tit. *Revue des cours et conférences*, die xxv apr. huius anni, resumptum in *Mimerva*, vol. XXI, n. 32.

(1) *Romanus solenne viris opus, utile famae, Vitaeque et membris; praesertim cum valeas et Vel cursum superare canem, vel viribus aprum Possis.*

(HORAT. *Epist.* lib. I, 18). — Quae fusius enumerat vers. seq.; Cfr. etiam *Sat.* lib. I, v. 25-26.

(2) Pulcre rem expedit HORATIUS idem in *Sat.* lib. I, 6, vv. 71-78.

Hem ista est virtus, quando usus est, qui malum Fert fortiter.

PLAUT. *Asin.*

Qui se ultro morti offerant facilius invenies, quam qui dolorem patienter ferant.

CAES. *De bell. Gall.*, 7.

tres ab illo capite et fonte Aligherio. Sed cum in hac doctrinae novitate secunda, specie boni, multis erroribus pateat aditus, vel ob hominum imperitiam, vel ob opinionum insolentiam, propositum mihi est de nuperis severiorum disciplinarum incrementis breviter disserere; non ita tamen ut singula quaeque recenseam (longius enim oratio mea vagaretur), sed praecipua ad physico-rum disciplinam attinentia; quae quum nobis recentissima inventa et vere portentosa ostenderint, vel ruere funditus, vel ad altissimum magnitudinis apicem litterarum studia atque exercitia exaltare posse videntur.

Haec in prima oratione commemoratam a vobis volo superiorum temporum conditionem, quum ob viarum asperitatem et difficultatem loca, nec non longissimo distantia, inter gentes nostras cum exteris gentibus colloquendi facilius fore simile erat interclusa. Quo fiebat ut eorum talia quaeque inventa ultra patriae fines, exiguis sane, praesentibus impediunt, et colloqui communione prohibita hominum ingenia desperent. Huc accedebat librorum proventus raritas, quae ipso Gutenbergiae artis beneficio immensitatem, tales ut inventionum optima studia revincerent; huius et ceteris in primis barbarum sunt relictum. Quum enim Gutenberg impedita peritiam hodie dirupta videtur. Ex quo enim Galvaneus invenit, et Volta, homo in physica fere divinus, subtili acumine excogitavit, minime illos electri effectus, tunc instrumentis ingenuis excogitavit, huiusmodi rerum facili evoluta esse nunc imminuit. Ad hoc vaporaria ferrea lenticulae, quae (cuius lenticulae se diu florentini inventi gloriabantur, et ceteris nationibus, iure feram, sibi arrogaverunt) effectus, et nec qualem locorum illo, neque temporis obstat intervallo, huiusmodi verbum, divini ad instar verbi, cuius est imago ac, tamquam rivi a fonte deductio, montes pervadere, montes equare penetrare, ac tantissimo quidem illo intervallo nullo moribus atque penitus diuturnis et penitus, una eodemque tempore panto, ceterisque penitus. Quid multa? si homines ipsi quasi ventorum rapiditate delati, vi et celeritate quem maxima, longinquas terras lervant, per montium cameratos cuniculos penetrant, ac nullo ductum summa, nulla belluarum immolatione retenti, lacolas ubicumque locorum degentes amplectuntur, ac dulcedine communis originis ac naturae repleantur? Quae quanti momenti sint, quod ad litteras attinet, praesumptum est oculis omnium. Etenim hae occurrentiae, hae studia, hi sermones, mirum quantum huiusmodi intellectus exaltant, voluntates impellunt, mutuaque amicitia vinculo homines devincere valent. Ita fit ut litterarum coetus, pluridiculis aliorum temporum Academiarum longe praestantior, obire possimus; quiaque omnia in medium contrahenda affert, de dubiis, consilio libito; controversiae dirimantur, universarum gentium ingenia obligationibusque collentur, sermonumque diversitatem, et vel asperitatem vel dulcedinem iudicio nostro perspicere possimus. Quod si oculorum aciem intendere libeat atque abitas litterarum quaestiones peragrarari, sermonum varietas hominumque colloquia, penitiora ipsa in disciplina, quae ab exteris praecipue excoluntur, et quasi fundamenta suppeditant. Maxime ergo erit utilis cuique studioso homini, si tanta rerum inventorumque perfectione aciverit sapienter uti; si uno patre oculorum intus quantum varietate distent ac debeat dissimilium populorum litterae metietur, qui uti vult atque ingenio, ita et in rebus exprimendis quam plurimum differant; si ad multa sermonum genera se dederit, et quam dictionibus quidquid extranei prae se ferunt, detrahere, sono ac figura res ad patriam formam accommodatas ita veste exornaverit.

Sed ut ex his, quae generatim locutus dixi, tandem egrediar, atque ad certa et definita nostrarum disciplinarum deveniam, res ipsa monet eloquentiam et poesim pariri, quae duae sunt tamquam facies, diversissimae tamen ac selectae, humaniorum litterarum ad rem nostram utrimque considerandae. Atqui si res, si tempus ullum oratoribus facultatem praebuerunt, omnium aetatum felicissimam hanc putabimus, qua ipsa bruta materies adjuvare, et vim ac sermonis magnificentiam repetere a nobis, videtur. Fuit enim, fuit profecto olim tempus

atque illuxerunt beatissimi dies, quum universam fere Graeciam Demosthenes ille, omnium oratorum praclarissimus, ignito, ut ita dicam, sermone animos inflammabat; quum periclitantem Romanorum rempublicam millibus armatorum agminibus vehementiores Tullii orationes integram e scelestorum conatibus eripiebant; at, si animum advertatis, maior quidem et longe latior hodiernae oratorum eloquentiae facultas patet. Ecquoniam, quae, tempore, tanta celeritate ac frequentia potuerunt homines ex toto terrarum orbe ad audiendum confluere? Quot excitatum simul, quoniam laudis amore locuturum putabimus oratorem, praesertim quum sciat, in ipsa recitatione, arte Gutenbergiae imprimi et pervulgari orationem, suosque sensus electro transmissos, illico ab exteris nationibus audiri? Qua notionum varietate pollebit oratio inter hos tantos mirificosque rerum processus? Quam doctrinae varietatem saepius expetit Crassus ille, qui finibus paene immensis visus est Ciceroni oratoris facultatem describere, quippe qui omnem omnium rerum atque artium scientiam uno oratoris officio ac nomine comprehendebat. Falso ergo querimus hodie de forensibus, falso de popularibus concionibus, quod arctissimis legum et decretorum vinculis irretitae omnem dicendi copiam oratori praecledant, demum praeterit temporis obliiti, sive melius praeterita recentibus annectentes, ex hoc rerum novissimo fonte eloquentiae rivos hauriamus.

Nec eloquentiae solum, sed et poesis; quamquam enim dissimiliter, ea tamen quae de altera diximus, alteri quidem tribuuntur atque haerent. Sed quoniam agitatione et fervore mentis haec maxime excitatur, quare poetas divino dicuntur affari spiritu, quoniam rerum admiranda spectacula prae his, de quibus loquimur, mechanicis inventis, quae vere portenta habita sunt, vim imaginandi effervescentem commovere poterunt? Certe si fulgurum celeritates tonitruumque fragores tot similitudinum opportunitatem graecorum carminum principi illi altissimo Homero praebuerunt; si Pindarus, si Maro curruum certamina, equorum concursus, horrendasque fluctuum aestuantium tempestates describentes, haud poetarum sed pictorum potius nomen meruisse dicti sunt; quales putabimus futuros si colloqui rapiditatem, electri vi, paene infinitam, si vaporiferos currus novissent? Mercurium credo, aligerum deorum nuncium, tridentique Neptunum aequora placantem expunxissent, sive illis longe aliam potestatem tribuissent: divum pater atque hominum rex Iuppiter, iis naturae viribus additis, vere omnipotens visus esset, fatumque ipsum, quo nihil stultius adversumque rationi fictum est, nutui suo servire coegisset. Quid plura? nonne animae illae, quae aqua constat (1), uti nobis inspectantibus fit, uno temporis ictu, arduissimum quodque monstrum illico potuissent efficere? Ad hoc mirabilis Daguerri typus, quo breviter seu magnifica et quantumlibet variata naturae spectacula, sive humani vultus, laminis imprimuntur et exstant: ad hoc recens illud inventum, quo ipsa lux, magistra hominum facta, figuras delineat in chartis. Itaque perexiguo spatio ac tempore, si loca quaevis describere vel narrare contingat, oculis subiecta perspicis, nec ad historicorum narrationes, quae quam saepissime vel ob nimietatem vel defectum a vero recedunt, opus est ut te convertas. Ac quantum graphica locorum figura ieiuniis illis historiarum descriptionibus antecellat, cuique patebit; nisi vero ii simus, qui pluris putemus rerum narrationi aures, quam rebus ipsis oculos intendere. Quare quum poetica facultas picturae sit, ipsa doctorum sententia, cognata et soror, idem enim principium eundemque profecto finem ob oculos sibi proponit, verborumque colore eosdem motus in animis excitare contendit, certum est, illa arte in faciliorem viam adducta, hanc quoque eodem gradu, eisdem incrementis revicturam, eosdemque processus utrique profuturos.

Sed ne longius in his quaestionibus immoremur, quae tantummodo ad exteriorem ornatum spectant, tamquam e vestibulo penetralia ipsa ingrediamur, additam penitus argumenti partem tractandam suscipientes. Hic vero operae pretium est attente perpendere quatenus mechanica

(1) Vulgo gas idrogeni et oxygeni.

inventata nostra litterarum omnium antiquissimas leges, poeticesque praesertim, immutent et quasi renovent a fundamentis. Namque a vetustissima aetate, tragicorum fere omnium et comicorum poetarum in more fuit, illas aristotelicas leges de spatio ac temporis unitate sanctissime servare, ut si ullus auctor vel minime ab eis recessisset, hunc quasi contra litterarum rempublicam perduellem, consuetudinumque violatorem praedicarent, omni poetarum coetu expellerent. Atque eo furoris processerunt phrenetici istius unitatis sectatores, ut hostili opinione adverso campo starent, et duobus tamquam factionum vexillis elatis, litterarum respublica, cuius nisi pacificis viris antea patebat aditus, conturbata tumultu esset atque divisa, quum alteri ad servandam, alteri ad expungendam hanc, de qua diximus, unitatem disiuncti laborarent. Quorum partes temporibus hisce nostris defendendas susceperunt quaedam scriptorum genera, qui latine *Classici* atque obscuro vocabulo *Romantici* appellati sunt, veterique controversia utrimque renovata, iniuriis sibi nominibus contumeliisque ad invicem impositis, vera quidem multa, falsa autem quamplurima effutientes, specie litterarii decoris, ad litterarum dedecus re vera certabant. At sileant hodie tandem disputationes, vestrae sileant controversiae, quotquot estis studiorum cultores, parcaturque tandem mutuis iniuriis, quae nunquam in affectu, semper autem in afflicto turpissime redundant: non vestro enim sed alieno studio ac labore, tot annorum agitatae lites diremptae solutaeque conquiescant. Quoniam si loci unitatem defendistis eo quod verisimile non esset, immo rationi adversum ex loco in locum, dum res vel tragica vel comica gereretur, transferri; si de temporis unitate vehementissime disseruistis, hoc innixi potissimum argumento, non posse spectatorum mentes ad res credendas adduci, quae trium vel quatuor horarum tractu, a tragoedia aut comoedia actae, vix plurimum annorum tempore, vere perfici potuissent; controversia paene tota hodie evanescit. Vaporiferi enim currus, ars ad absentes electro verba transcribendi, in spatium ac tempus dominantur: iis fulti criminati auctores antiquitatis studiosorum calumnias plerasque refutabunt. Quoties ipsis criminatibus obvenerit, ut ferreis axibus invecti uno eodemque die multas inviserent urbes, et multis variisque, neque ibidem, gestis rebus spectaturi adessent? quid ergo mirum videatur si in fabulis acciderint quae, nobis inspectantibus, quotidie in vita usuveniunt? quid non solum non adversum, immo magis consentaneum rationi quam permultae res ac variatae nunc brevissimo tempore fiant, quae antea actibus aetatis longo annorum orbe geri vix potuissent? Quapropter absistant querelis ii scriptorum criminatores, et quoniam naturae processus in hac nostra quaestione appellant, his physicorum mirificis incrementis, natura duce, obsequantur.

Neque vero, auditores, haec ita accipi a vobis velim, ut nulla animadversione, nova nunc et quaecumque futura exoriantur, persuasum mihi sit, ad litterarum studia inconsulto esse transducenda: tum vero eloquentiae ac poetices disciplinae sanditus delerentur. Nam cum canneorum hominum occursum et colloquia, de quibus supra mentionem habui, magnam utilitatem, tum etiam italicis litteris maius possent afferre detrimentum. Quod certe foret si in alienis linguis operam poneretis, patrio nondum latinoque sermone plenissime percepto; si in exteris litteris immoraremini ante quam nostras penitus novissetis; si denique eloquentiae ac poetices faciem formamque nativam immutantes vel imaginibus vel metaphoris, quae a nostris auribus atque more nimium abhorrent, illas in scenam prodire cogere. Hoc itaque animis mentibusque mandate: vetera non destruenda, et nova tamen exaedificanda; veteribus tamquam fundamento adhibitis, recentia ex illis evocate, physicos illos inventores secuti, qui non aquae vaporem, non electra corpora excogitasse se iactant, namque ab orbe condito fuerunt; sed quia illas simul cum natura concreatas vires ad novos usus advocarunt, gloria maxima, nec immerito, clari facti sunt.

Atque in iisdem novitatibus adhibendis stultissimum erit, nullo servato modo, limites excedere, quos rerum

bitant. Neque id praeterire licet, quod 57 eaque superba catholicae religionis templa Pittsburgi exstant, quibus episcopi templum, admirandum architecturae opus, supereminet.

Valete atque etiam valete.

Scr. Chicagiae, kal. Maii mcm.

H. DOSWALD.

SAPIENTUM INVENTA

Sol in servitutem redactus - Vita in metallis.

Quis nostrum non legit apud historicos, in Syracusis tuendis Archimedis physici et mathematici celeberrimi operam magni fuisse, et armis praevalesse? Traditur enim ipse naves romanas - dico naves, ut invidiam nominis, triremes scribens, amorem - mirabili machina, oppugnantem uncasse, extulisse, et repente ex unco dimissas ab alto in mare submersisse, id vel in proximis vel in appropinquantes confecisse; at in eas, quae steterant longius, constituisse incredibili Pallade speculum, quo congregati solares radii atque in naves reflecti incendia inextinguibilia suscitarent.

Fortasse legimus, certe audivimus, e sepulcris vetustissimis, cum altius in agriculturae labores coloni effodientes incumbere, repente apertis, lucem emicuisse, et apud villicos non modo, sed et apud scitissimos invaluisse opinionem, in usu priscorum lumen quoddam exstitisse, quod in sepulcris inclusum perpetuo luceret, quia lucernae quaedam minusculae in sepulcris una cum cadavere reperirentur inclusae.

Nos viri docti, qui scimus Minerva immensa lucem de oxygenio vigere non posse, atque hoc iugiter renovando et restituendo, oxygenium autem in funerariis capis brevi ire consumptum, nos, viri docti, perpetuum hoc lumen saepe negavimus, frustra villicis haec omnia testantibus, et vidisse haec se iuramento confirmantibus.

Sed opinioque commenta delet dies, neque aeterna vita mendacio. Experientia tumidam superbiorum ignorantiam nunc subvertit, et veritatem rerum, lento quidem, sed irrefraenabili pede gradientem, triumphaliter in dominationem pristinam et principatum reducit. Incipimus a sole.

Tantus a sole demittitur calor, ut per totum planetarum suorum spatium siderale effusus par sit vitae provocandae et servandae et augendae planetis in gurgulis, qui extremi adeo ab illo distant, ut solaris radius, qui octo momentis horae primis 148 000 000 chilom. praefert, quatuor integras horas, idest momenta 240, necessum habeat, ut ad extremos planetas illos - Neptunum - perveniat. Hinc docti viri

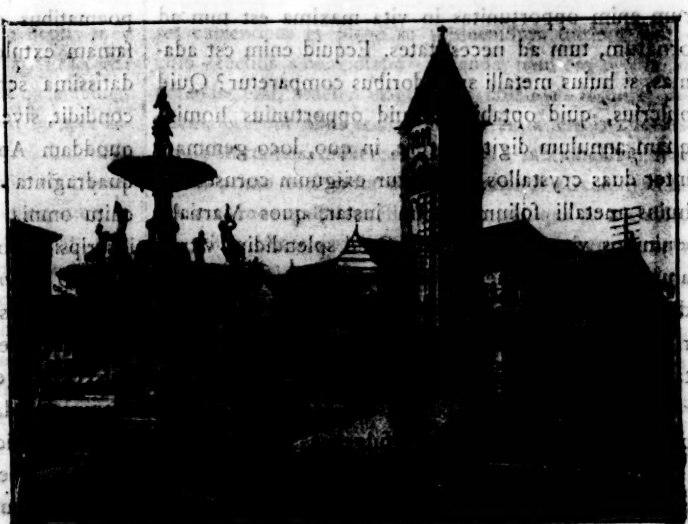
de thesaurizando et in usum hominum adhibendo calore illo saepe tentamina suscipienda, atque iteranda, inter se collatis viribus experimentisque, censuerunt. Memini in Magalotti orationibus me legisse, illum xviii saeculo constitutis experimentis ustorio a se exstructo speculo adamanta rebellem quibusvis ignibus non modo combussisse, sed ita combussisse, ut penitus evanesceret in liquidum quoddam aetherium et elementare restitutum et resolutum. Tesla ille Americanus physicus iam abhinc annos duos nunciaverat se invenisse machinam, qua solis calor tolligere-

tur et veheretur in aethrum, in vas quodlibet, atque ita violentus et praecipuus, ut. Sed ecce intercidit vox W. Calver, Americani e Washington; haec autem non nunciis verbis, sed ipsa machina exhibita ostendit, maximum nunc calorem, qui electrider sagente 6000 gradus aequat, a solari calore, quo ipse mi potest, longe esse superatam; ipse enim viginti-quatuor graduum millia potest attingere; ideoque prae illo est uti 24:6. Decem autem aut duodecim millia gradus prae manibus quotidie sunt, tamquam quotidiana res et communis. Haec inventio est, ut quicquid nunc per carbonem fossilem ignemque peragitur, gratis impendio, nunc et sine nullo impendio per panalium (hoc autem voluit nomine machinam suam nuncupare) patrentur.

Quod quidem quanti sit quis existimet? In desertis enim regionibus maxima vis habebitur, et quae Africae atque Asiae et Americae solitudines nunc aequatoriali calore steriles habentur, mox vivificae ex copia ingenti huius vis habebuntur. Quid vero de adempto vectigali, quod pendunt regiones fossilis carbonis egentes regionibus illo abundantibus?

Invat rem propius aspicere. In viri officina mille et sexcenta sunt specula, quae, proprios distributa per gradus, a pluteis emicant; singuli autem plutei non eundem numerum speculorum habent; maximus enim speculis octingentis ac decem utitur; minimus duodeviginti. Unumquodque speculum intra decem et quindecim caloris thermometrici gradus coacervat, iuxta angulum quo contra solem est, iuxta lucem perspicuam, iuxta caeli temporisque conditionem. Omnibus una conspirantibus, habetur, et horum, calor qui 34 000 graduum millia aequat. Specula autem haec simul omnia convergunt in centrum, quod focum dicimus, in vasculum quoddam metallicum, ad unguem et splendorem limatum, politum, refulgens, simile catino, pelvi, vel pollabro, sed ampliori. Hic autem est summa operis et inventionis. Calor hic immanis non modo congregatur, sed concluditur et asservatur opportunis thecis, quibus a Libycis desertis sole aestuantibus in gelidas polorum plagas facile transferatur inclusus, eoque usuri fruuntur iuxta necessitatem, plus minusve haurientes, uti voluerint.

Nihil conservationi huius caloris tempus, nihil iter obicit, nihil officit. Principium vero, quo servatur calor, est caput rei, quod auctor et inventor fert ita obvium cuique esse intellectu, ita facile factum, ut semel probatum, quam-

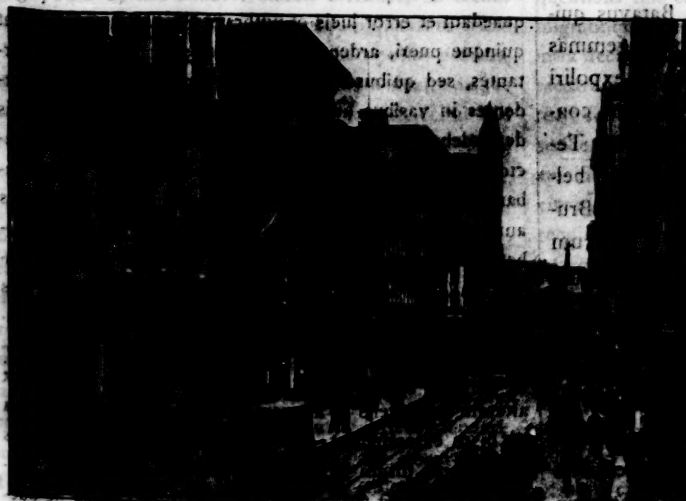
Viridarium et Carnegie museum ac bibliotheca, Allegheny.

vis lege impedirentur imitatores, nullo tamen negotio posset impediri quominus quisque sibi quavis hora dei domi faceret, quod prae manibus habet. Quid autem facilius haec calor? In dollo, in amphora, in vase, in vacuo clauditur. Quoties opus sit, ad instar vini phialas, ampullas, cyathos calore illo complebis, uteris, atque citam abberis.

Opportunitas hic videretur locus ad experimenta enarranda, quibus nunc in urbe Washington in via cui nomen: North Capitol Street, apud officinam Claver ingentem ac mirabilem, incredibile, quae hactenus exposuimus, coram ostenduntur; sed spatium cogimur, et promissis tenemur de metallis novis dicturi, iisque vita quadam, sit venia verbo, fruentibus.

Erditi coniuges Currie, Galli genere, nuper huius hisce temporibus tria nova metalla invenerunt, quae nomina: polonium, radium, actinium, fecerunt. Vita propria iis inest, qua non ut animalia vivant, moveantur et vegetent, sed qua sit quaedam intima, vis et virtus, qua lucem potentissimam suis, ut ita dicam, praecordiis exerant veluti perpetuum actum naturae suae consentaneum, quo non inopes fiant emissio, sicuti animalia actum exerant sibi proprium. Vita autem huiusmodi novo nomine radio-actio, prout inventoribus placuit, designatur. Immo compertum est, actionem illam luminis, quam Becquerel physicus anno 1896 in salibus Uranii Parisiis perspexit et ostendit, ideo in iis haberi, quia aliqua naturae suapte naturae continent, actionem tamen aliam ita supereminere, ut proportio habeatur integra in formula: sal Uranii = 1; actinium = 400 000. Irradiatio trium metallorum, quae nominavimus, quoniam sponte erumpat ex eorum natura, nihil emittunt, habet cum phosphorescentia corporum, corpora enim phosphorescentia lucem reddunt, quam absorberunt; ubi autem integrum reddiderint absorptum, nihil aliud reddunt, et opaca fiunt; actinium autem, polonium et radium lucem ex se generant, et haec nec minuit nequam, nec amittunt. Ex his autem sponte, una cum luce, erumpit electrider, photographicas laminas haec percitant, immutant, opaca corpora pervadunt, physiologicum quid exercent super animalibus, et vi, quam inductionis vocant, qualitates communicant corporibus, quibuscum morantur. Quae prima ex hisce metallis collecta sunt, e fodinis Uranii apud Joachimsthal in Bohemia deventerunt, haec tamen lege ut ex chilogram. mille vix decigramma radii conficiatur. Quo factum est ut grammum radii libellas 50 000 pretio aequet.

At initia cuiusvis rei aspera semper. Non impedit quominus, et fure, speremus faciliori inde opere et labore futurum, ut metallis hisce potiamur. Ho-

Pittsburg in urbe via.

cinatore cura; et quidem iure; numquid enim hi quid ipse pulsaret et quando curabant? Tres igitur ibant, unusquisque sententiam mentemque propriam sequutus, eo melius se fecisse, et facere et facturos putantes quo fortius hi percussissent, quo acutius hic inflaret in cornu. Adde nunc incomptas puerorum voces incondita quaedam et horridula hianti ore latrantes, et habebis musicam rugientium bestiarum. Attamen — quis credit? — ego causam huius musicae nactus sum optimam, eamque convenientem loco, tempori et incolis, ubi ab hospite Donnet rescivi pompam illam esse nuptialem cohortem, a qua sponsa in mariti domicilium ducebatur.

Regiones illas non modo Turcae et Arabes, sed leones, sed tigres, sed pardii, hyenae, pantherae, et aliae huiusmodi oves inhabitant. Non minus hac musica necessum erat ad amovendos et profigandos, ne, haud invitati, in nuptialem coenam nimium urbani venirent. At ego credo melius fecissent si tubicinem circa meridiem misissent, quo homines ut abessent monerentur; qui si contra vetitum adfuissent, auditus deminutione mulcarentur. Quippe admonitus recessissem opportune, neque capitis dolore nunc laborarem; horrens enim adhuc exsilio, quoties audita recordeo. Mox homo veniebat gravis bacillum gerens, forsane ne imbecillus diceretur; nam valebat viribus, membrisque pollens erat, et statim procerus. Hic scirpum super capite ferebat, scirpum et ipsum ingentem, fortassis tympano illi immisericordi parem, quem ne a capite ferentis decideret quatuor adolescentuli funibus detinebant in quatuor orbis plagas constanter obversi, quod inspectis sideribus certis servasse eos puto; nam caelum suspiciebant attentius, soli viaeque incutios. Qui autem homo canistrum ferebat, magna, dira, saeva, clades, excidia, internecionesque minabatur voce clamosus, baculo portecto promisso, extento brachio, frendentibus dentibus, aerem sude verberans torvus ac truculentus adspectu. Donnet de verbis minantis me monuit, docuitque pariter ita fieri ut aliquo modo audientes de rebus, quas dives plus minusve puella dotalet ferret, admonerentur. Huiusmodi, vel circa, sermones huius: «Ego ad omnia paratus, arma gero ante pectus, ad latera, igni-ballistulas, pugiones, gladium, clavam. Abite pessimi hinc inde, huc illuc fures, neque vivo me speretis attingere sericum sponsae paludamentum, quod aureis discrevit filis ipsa virgo caelesti manu, indumentum dignum Houris caelestibus, quae sub tegmine palmarum ad rivulos lacte et melle et *cherbeto* fluentia paradisi prophetae magni Mahumetis — *Allah* amici — felicissime inhabitant. Et cum paludamento velum est: vix thesauro integro emendum, quod regina quaedam Persarum induit, et bello maiores nuptae puellae assequunt praeda sunt. Abite fures, nam quemque obvium male mulcabo clava, transverberabo plumbo mortifero, exenterabo pugione, strangulabo manibus, proteram pedibus, interficiam, occidam, in frusta comminam, disperdam; ne quis paludamentum sericum novae nuptae, ne velum reginae Persarum audeat attingere, desiderare; sin minus, devorabo, destruiam...»; et sic per sexcenta verba minis associans gestus minaces, vocem horrendam, stridorem dentium, contortionem oculorum. Tum ad me bonus Donnet: «Amice, ne credas dicenti, nec habeas fidem divitiis. Vacuum quavis re credo scirpum; iactantem vero tot atrocitas credo potius pedibus, quam dextra pollere; qui, si improvisus a dextra asinus quiritarit, fugiet, neque retrospiciet, praecipiti cursu hac ab hora usque ad crastinum. Sponsae frater est. Ecce pone subit patruus».

Hic arcam pariter super caput ferebat, et, quasi nimio pondere vacillaret, hac illac nutabat quoties gressum ageret; at non erat histrio tam bonus, qui personam patientis iniquum pondus ad amussim referret. Incedebant proximi, immo ad latus duo, virilitate iam paene functi, quibus ille inter moras et nutationes verba haec dirigebat: «Sustentate arcam, amici, sustinete me, qui amplius ferre non possum; opprimor, gravor, conteror pondere. Subite benevoli». Illi contra: «Nos te debiliores iuvare et adiuvare non possumus. Dura tu, qui olim fortissimus et robustissimus». «Ah! Heu mihi!», exclamabat ille, «vos nescitis hac in arca esse centum subuculas omnino

novas, totidem iam interdum adhibitas, nam neptis mea candidissima ter quovis die indusium renovat. Praeterea centum ex gossypio vestes nive candidiores, quae tamen nepti meae comparatae coccinum videbuntur. Insuper sericae pallae sexaginta, quadraginta dalmaticae, femoralia trecenta; mucciniorum, sudariolorumque non est numerus, et omnes olent incensum, et casiam, et cinnama, et balsama. Sed sustinete, sustentate; ego dilabor, ego morior, ego expro...». Tunc illi tendere manus, et, credite mihi videnti, tangere tantummodo pedem arcae, mox quasi ignitum tetigissent ferrum, demittere brachia vociferantes: «Iure quereris, vere sunt isthic centum ex gossypio vestes, trecenta femoralia, muccinia et sudariola sine numero, centum subuculae, sexaginta pallae. Te miserrimum, te infelicissimum, te omni lacrimarum fonte plangendum, qui pondus immane hoc subivisti dilectione tuae dulcissimae neptis! Mox ille neptem suam laudare, extollere, magnificare, praesertim divitiis, quas in coniugis domum ferret, et redire in vestes, in muccinia, in subuculas, in pallas enumerandas. Duo adolescentuli, unus saltem, cum facibus comitabantur unumquemque ex istis praeconibus, quos ego maiores appellabo; sunt enim quos iure minores dixerim, nempe qui singuli unus post alium veniebant, atque hic lintheum, ille pulvillum, tertius colum, quartus lanam, quintus fuscum, sextus mantile, et sic procedes ad saltem sexcentos. Post quos abacum, speculum, et similia singula semper ferentes, pompae huius quasi corona ecce supremi sponsi magno pronubarum paranympheorumque comitatu, quos prope sequuntur duo innocui gladiatores, fulgidi auro, argento et coloribus omnibus, qui scutum ligneum orbicularem laeva, dextra recurvum arabico more gladium gerentes, inter se vituperia, siqua sunt, mittunt, redduntque, mox excandescere et in duellum ruere, hac tamen lege, ut nunquam in membra, sed in scutum adversum semper ense ruant. Qui congressus ubi fiunt — fiunt autem saepe — conclamant proximi et stant, et voce data vel primi consistunt, dum congressus ardet, vociferantes toto ore: *yasahai!* hoc est: salus! Ut quid hoc? Reor ad ostendendum illud poetae: «Dos uxoria lites».

Iamque Donnet meus et ego in kaffeariam officinam tabernamque regredimur. Cum vero me lassitudine fractum videret, secum hospitem voluit; et dimissis omnibus, qui in taberna erant, me domum adduxit ut coenarem atque cubarem.

Profecto in utramque aurem conquievi; sed primo diluculo, et, si placeat vobis, mane summo, surrexi e lectulo puro potiturus aëre, qui montosa illa gratissimus perflet, ac fenestras adstiti in viridarium domesticum prospicienti, quo nihil delectabilius, mihi saltem tunc temporis. Duo tamen emicabant animo consideranti, scilicet familiarem rem Donnetio meo esse copiosam, et Arabum ignaviam et negligentiam e loco abiisse, infra cum prudentia coniunctam ibi videns gallicam operositatem. Nam praeterquam floribus multa conserebantur, fere omnia arboribus fructuosas inumbrabantur a palma dactylifera ad persicum malum et citrinum et assyrium.

Delectabar hisce considerans cum praesto fuit urbanus hospes lagenam crystallinam cyathumque ferens, sequentibus filio et filia vix a pueritia in adolescentiam demigrantibus, quod illic, plus minusve, intra nonum, vel intra decimum annum, communiter contingit. Hi kaffeum, saccarum, lactis vas et liquoris, quem *scerbeth*... nescio an recte scribam, certe ita pronuntiant quod nos Galli *cherbete* scriberemus. Nec mora, condicens omnia garrulitate illa amabili quae generi unde oriebatur optime respondebat, circumdat me officiis, interrogationibus de mea salute, de requie, de quo essem animo, de sexcentis insuper, quae ad rem, ad locum, ad tempus et ad personam erant, vel minus; inter haec singula disponens super mensam fenestras quam appositam voluit, iubet me assidere assidens ipse et recumbens — sit venia verbo — quia illic nihil fere cibi solidi praeter aliquot crustula butyro cooperienda inter haustus sorbitiunculasque kaffei et *scerbethii* sumenda.

Abiere liberi mox redituri ferentes alter lagenam plenam citrei succi saccaro temperati, altera lancem, in qua gelu concretae aquae in frustula comminutae nonnihil erat tum quod satis esset, tum quod superabunda-

ret cupientibus et pleno se proluentibus. Initium ientaculo — rectius «compotatio» vocanda, nam res omnis in potando erat, praeter exigua illa crustula — initium, inquam, fecerunt filius et filia qui chelym a ferreis chordis penna tractantes, mehercule delicias, cantuunculam arabicam primo cecinerunt sono sequente et circumludente suavem, mox gallicum illum hymnum, qui a Massilia, ubi primo editus, appellatur; per plura dein oberraverunt, quae nescio unde haurirent, praesertim Donnetio hospite multa loquente; quod factum est, ut «pluribus intentus minor essem ad singula».

Ubi omnia quae ad ientaculum pertinebant completa sunt, ecce servus advenit catinum aquae portans, qui, suadente me Donnetio, idque esse in moribus apud eos probante, pedes lavit a genibus, et lautos postquam lintheo siccat, odore catulliano, credo, perfudit. Dum ille lavat, de rebus me et casibus suis edocet hospes gallice loquutus, ne servus intelligeret. Hei mihi! servus? an illa teterima significatione, qua idololatrae utebantur a catenis et nervis et latomiis ad flagella et crucem? Se, dicebat Donnetius, non ita facere, propterea quod et more maiorum suorum, et indole a saevitia abhorreret, sed ita omnes se posse facere si luberet, plures et facere quoties luberet, nonnullos etiam atrociores fecisse. Tum adventus sui et domicilii causam, quo utebatur, narravit historiam per puncta omnia, iota et apices, quam ego brevi complector.

Ad litus Massiliense in Gallia natus, accitus est, delectu habito, inter milites, qui tunc, res circiter a dimidio saeculi est, in Taurica Chersoneso prope Sebastopolim bella gerebant. Tribunum Arabicum vulnere confectum gravi, equo deiectionum, viribus defectum, Moschis horrendo impetu irruentibus, sustulit, impositumque humeris qua fuga potuit in castra reduxit. Qui cum altero et minor pede, et minor altero brachio convalesceret, juvenem, cui quod reliquum vitae sibi erat debebat, secum voluit, inque vicum oppidumque suum deduxit, ac veluti filium habuit, ipsique neptem ex fratre unicam tunc biennem despondit, mox quintum ac decimum annum agentem in matrimonio collocavit. Erant homini tribuno, erant et fratri eius divitiae multae tum praediis, tum armentis, tum pecuniis belli iure comparatis (legite: praedatis, extortis, et quaeque peiora), quorum omnium, partim dote uxoris Fatimae, partim quia haeres beneficii causa ob servatum tribunum nuncupatus fuit, potius plene est quarto a nuptiis anno. — «Te miraberis a me divite tabernam kaffeariam retineri. Secretum hoc mihi a principe provinciae magistratu impositum munus est tum causa tuendi ordinis publici, tum ut perspiciam, quod inter otia et pocula licet, animum mentemque incolarum atque advenarum, aegre ferentium immutationem morum Turcarum in Europaeos, denique uti omnia colligam quae a minoribus magistratibus circa fiunt aut maleficio aliquo aut iniuria populi, eaque principi, penes quem epistolare mihi est officium, fidelis atque impiger deferam. Kaffearia taberna venientes ad me nuntios suspicioni omni remota accipit, et remittit. Hoc tibi fortassis libero indignum homine videbitur, sed cuique solo, cuique populo sui stant mores, quibus obsequi necesse est ne in mala incurras, atque ut damna avertens beneficia consequaris. Ita ego nullis fere vectigalibus premor; filii mei, tres enim sunt, in Turco exercitu centuriones primi ordinis facti sunt, reliqui duo, ex quibus unum vidisti, penes me, septuagesimum in annum aetatis, valido quamvis corpore, firmisque viribus, iam delabentem, tranquillum pacatque erunt, donec ipse aeternum quiescam, in extremis tamen vitae momentis mediterranei maris aequora, et Massiliensia litora recordans».

Haec dicens mutata voce, lacrimam per genas manu deterisit, alioque convertit vultum, ne proximus planctui videretur. Fateor me commotum tunc maxime sensitisse quid esset patria, quam dulce delictum, alte repositum in corde, magis quam in mente. Ego ut hospitem a molestia distraherem, de viridario, quod subter erat, invivendo rogavi. Ille ultro annuit; duxitque me per scalas ad *selamicom* suum (hoc quippe nomine seriem cubiculorum viris addictam, designant); mulieribus aliud pe-

PER ORBEM

RECENSSENTIBUS tam molesta assiduitate illata igne damna gratum fuit hodie in aliquid incidere, unde iuvat faustiora tute sperare. Berolini aedes paratae publice sunt, ubi exhiberentur civibus omnia quae, quisquis per universas gentes hominibus ab igne sospitandis studet, aptiora praevalidaque in remedium excogitaverit atque perfecit. Exhibitionis huiusmodi auguralibus feriis solemni ritu non tam rei periti adfuerunt, quam et ipsi reipublicae moderatores et exterarum gentium legati, qui apud Wilhelmum Caesarem suo mandato funguntur. Hohelohe autem princeps, honoris causa novi incoeptus patronus adlectus, de vigilum cohortibus ubique per orbem constitutis laudes primus dixit; mox Caesari eiusque uxori libavit fauste. Podbielski, vir clarissimus, externis gentibus earumque legatis grates retulit ob conlatam tanto favore ad incoeptum operam, cui respondit Italorum legatus Lanza, ex legatorum collegio senior, exhibitionis novae fortunae ex animo promens auspicia.

Haec vero dum Berolini geruntur, Staraja Erymna atque Bakee, Russiae in oppidis, properat implacabilis ignis ad ultionem. Ex *nafta* ignis liquidi fontibus, quas Bicibat sodalicium curat atque tutatur, excitatae velut a sold flammae utrumque oppidum brevi vorarunt, opificia verterunt in cinerem, liquidi acerva in ollis atque urceis momento temporis absorpsit, mulieres duas adussit, decem male mulcavit.

His autem non contentus Vulcanus, provocatione quasi excitatus, in agonem descendisse videtur; Gap enim ex telegrapho haec adamusim accepimus: ad Gluizil in Champsaur Galliae provincia, Lutetia Parisiorum haud longe dissita, in Farand montis cacumine commota terra erupisse Mulciberis vim, montem ignitum terrere a longe atque fumigare, quae et circum incolis, rusticam plebem universam ad novum prodigium demirandum convenisse undique.

Casus huiusmodi sui sine culpa Galli lugent; sunt vero qui pertinacia insensissima eosdem ipsi sibi paraverint, quae contra reipublicae vetita non semel nec bis repetita, mordicus fecerunt et faciunt. Circenses taurorum ludos, quibus proximis Iberis nulli magis in deliciis esse noscuntur, Galli quoque, praeclarum ferme spectaculum, novis cladibus hactenus ignotis pervicaci populo elargiuntur. Nemauso in urbe enim, dum taurumachia habetur, Puget quidam lusor cornuum ictu in femore accepto claudus efficitur: Rourièrè socius summa et ipse iuventute florens ex equo occursu tauri deicitur: bellua autem in prolapsum accurrit, cornuumque iteratis in ictibus maxillam frangit, atque in mortis discrimen adductum tandem relinquit.

Desertiones si referre esset — quoniam quotidianae ubique occurrunt, atque ordinarii prorsus vitae eventus videntur — longissimum iter fieret. Ibericae Madriti atque La Coruña in urbibus flagrantur: universalis illa, quae neque a vi contra dissidentes abstinent, haec autem gravior, ita ut cohortibus militum advocatis, cito ad arma res venerit, ac multa clade tandem pax restituta fuerit: quapropter urbs omnis atque loca propinqua militum manu, dum scribimus, gubernantur. In

Hungaria opifices ex Lugos provincia ferreis itineribus addictis, sex millium numero opus deseruerunt; sed eorum petitionibus qui itinerum sodalicio praesunt acriter adhuc obsistunt.

Quoniam vero de discordiis huiusmodi res est, praeterire haud licet quae Ta-ku in urbe Sinensi flagravint inter sociorum milites. Angli enim cum Gallis decertantes ne domus quaedam violaretur ac dirueretur, ab aemulis ira incensis ferro petiti sunt. Inde ipsi vicissim manubalistis suam tuentes vitam missilia nonnulla coniecerunt: tunc in Gallorum auxilium Germani concurrunt, atque excrevit lucta et tumultus, quoadusque centurio quidam Germanus instructo cito manipulo supervenit, atque contententes vi separat vertitque in fugam. Haec potest ebria victorum mens atque iusti iniustique praerupta libido, qua milites nostri ad humanitatis ulciscendas offensas profecti, in pessimum quodque effraeno furore ruunt.

Haec denique, ut sileam cetera, digne excipiant Russi, ipseque litteris operam dantes, quorum opera potissimum dum *Pirata* scenica fabula Kulhais agitur vis acerrima exarsit. Mox concurrentibus Cosacis equitibus, ut vigilibus auxiliarentur saxis petitis, turba omnis iuvenum ac opificum armis obstitit, duosque immo alae praefectos vulneravit.

His ausibus sprete in Sinis libertas imponitur et Russis incolis ignota paratur!

VIATOR.

VARIA

Interdum quanti sit induere vestes alienas.

Inter urbes Matritum, quae Hispaniae caput, et Ulyssiponem, quae Lusitaniae, ad oppidulum Leganes ferriviae statio est, qua vaporiveharum transitus temperentur et morentur. Ioannes quidam Parera, catus homo et frugi, loco praerant reique, cui nuper uxor dederat primogenitum, at sicca uberibus infantulum caprino lacte nutrebat, alens pone se in agello domui proximo capellam, quae dominae assueta vultui, blanditiis, crustulis, salis panisque micis semper coniunctis, ad mulctram iniussa veniebat ubi appareret. Domesticiis necessitatibus impensa factura, puellulum dormientem viro etiam atque etiam commendans domina abivit in vicinum vicum primo mane, et negotiis circa scatentibus, ut fieri solet mulieri domesticam suppellectilem remque curanti, diutius morabatur quam par esset. Interea infantulus, perfato somno, expergefactus est, ac de ritu ligere cepit, fama etiam urgente fortassis. Adstitit pater, lamentosumque excipiens ulnis voce, deambulatione, quot modis denique poterat, quot paterna suadebat dilectio, solari, vagari, per multa ferre ante speculum, ad fenestram. Inutilia omnia; magis magisque clamabat. Ratus fame puerum adigi in lacrimas et eiulatus, lecto tradit puellulum; ipse capellam mulcturus in agellum descendit. At cara bestiola homini non assueta illi, a quo nihil doni unquam acceperat, huc illuc diffugiebat, forsitan proditiōnis aliquid suspicans, certe datura mammas dilectae grataeque dominae, non ignoto. Quid faceret infelicitissimus pater? Insana ita voces attollebat ut vel gutture, vel pulmonibus dis-

rumperetur; et ipse fere dimidium horae hac illac errabundus post capellam consumpserat!... Vexatio dat intellectum. Ioanni emicat causa fugae, qua capella intractabilis utebatur. In conclave redit, seque uxoris vestibus quotidianis induit, et ita personatus ad bestiolam redit, quae, visu decepta, accurrit ad quem credebatur dominam, ultroque mulgenda ubera praebet. Potitur lacte Ioannes, et pleno poculo redit ad exclamantem adhuc filiolum, admoveatque esurientibus labris ac siccis. Proh! quanto eum gaudio, factus repente silens et contentus ille ebibeat!... Quanto cum gaudio pater ebibentem consolationemque contemplatur!... At inter haec, quasi fulgur sereno in caelo implens omnia turbine, sibilus insonat vaporiveharum proxima: tunc in petu adventantis. Potuit supra patrem officium, quo salus tot hominum rerumque ei credebatur. Nihil de vestibus cogitans quas ferebat, operis munerisque sui caligine plenus, praecipit in aequum, adstatque vaporivehae iam imminenti, iam coram. Servi stationis attoniti defecisse ratione virum, insanisse credunt, faciuntque, circaque sunt ut inferant domum. Ille iratus vim facere conantibus repugnat, minatur acerba; rebelles enim credebatur. In curribus, quos vaporiveha agebat, vis praefectus erat, qui has de more vivebat. Obstupescens et hic novo miraculo, insanire hominem arbitratus, ligare iubet, in carum inicere, in manicomium ferre. Ioannes reluctare, et ad arma ruere; res gravior primum, nunc gravissima videbatur plena timoris, plena periculi. Praefectus ipse descendit, auctoritate sua fretus grandi sperans furiantem et saevientem Parerio suasurum... Tum Parera supplices ad

eum voces movere ut iussa revocaret, se non dementem, sed suo fungentem officio esse contradicentibus rebellibus. At praefectus: — Ex personatus muliebri indumento fungentis officii tuis? — Respexit ille se, et paene exanimatus est. Rubens pudore, at eodem tempore ingens caritate paterna praefecto modum rei, causamque vestium aperit; hic, bonus paterfamilias et ipse, laudat, erigitque dictis Ioannem, domumque adit, atque omnia invenit prout narrata dabantur. Laudibus cumulat iterum, et, re viantibus una secum exposita, inter plausus et risus omnium prosecutus est iter. Fertur nunc Parera praemio donatus, nam ultra curam sui munus creditum gessit.

Iocli.

A cliente advocatum arguit.

Advocatus pro cliente perorans ut a crimine exiguo, potius ignorantia quam improbitate admisso, liberaret, perorans autem omnia tollens, aut certe minueret: — Iudices — exclamat — vos ad miserationem movet clientis mei non inperitia, non ignorantia, non imbecillitas, sed hebes animus, sed stupiditas hominis, quem videtis. — Repente interruptit cliens: — Credite dicenti, iudices, nam nisi talis fuisset, defensori huic non me credidisset!

*

In coquo temperantiae causa.

Dominus coquinam improvisum intrans coquum videt immerso digito, ad os inde admoto, scrutantem liquamina. — Maialis es — inquit indignans — qui more hoc uteris. — Tum coquus pacate: — Numquid velles me tam pretiosa liquamina probaturum uti cochleario? Quid inde tibi reliquum? Ego abstineo uti tu abundes.

P. d. V.

nitus divertam, abscessumque est penetrabile, in quod nemo, praeter heremum dominumque, oculos pedesque ferat. Hoc in Anabum moribus absolutum; in moribus Donnetii adstri allegato remissius et indulgentius ius, quo servos non herili lare, sed tantum europaea retinebat, ita porro ut rebus docere posset, si vellet; nunquam tamen, quibus voluerit, coarctaret. Quos autem perniciatioris potestatis, rebus libere eos, quam paniebat, ut apud laetitia, rebus potestas perniciatior sine luerent ali-

quendo, quo autem in puniendis, quo quidem consilio, alieno autem scilicet usus fuisse videretur.

A. VIBILLIOT.

ANNALIS

KALENDIS IUNIIS Helena, Italorum regina, fauste peperit filiam, quae mox Iustrali aqua redempta, nomina sortita est IOLANDAM; **M**ARTIIS, MARIA. Regalis familiae laetitia, cum nos principes fieri volumus, quia Deus, **P**ROPRIO DOMINI, quod dicitur: anguria immo edere, **P**ROPRIO, ut adolescentae regalis puella et gratia simul **P**ROPRIO, quod dicitur: Sabaudiae domus mulieres **P**ROPRIO, quod dicitur: regibus adhuc datur **P**ROPRIO, quod dicitur: tutae populi esse.

PROPRIO, quod dicitur: regibus adhuc datur **P**ROPRIO, quod dicitur: tutae populi esse. **P**ROPRIO, quod dicitur: regibus adhuc datur **P**ROPRIO, quod dicitur: tutae populi esse. **P**ROPRIO, quod dicitur: regibus adhuc datur **P**ROPRIO, quod dicitur: tutae populi esse.

MARTIIS, MARIA. Regalis familiae laetitia, cum nos principes fieri volumus, quia Deus, **P**ROPRIO DOMINI, quod dicitur: anguria immo edere, **P**ROPRIO, ut adolescentae regalis puella et gratia simul **P**ROPRIO, quod dicitur: Sabaudiae domus mulieres **P**ROPRIO, quod dicitur: regibus adhuc datur **P**ROPRIO, quod dicitur: tutae populi esse.

SIMILE alicui contigit ex Albaniae litoribus; mandavit enim hunc Turcarum imperator ut acceptas ab illa civitate nullam manu iniurias provinciae praestes pecunia et exemptionibus sarciret; contulit tamen optime, et rem Italiam consilium de mittendis cito in Constantinopolitanum portum, loricatis navigiis, quibus detractatis Turcas fas esset in ins cohibere.

CRETA in insula nova agitari visa sunt in novorum oratorum coetu, ubi legati suam voluntatem maximis suffragiis declararunt de insula quam citissime Graecorum regno addicenda. Attamen quatuor gentibus, Russis, Gallis, Anglis, Italicisque, qui tutorem in insula potestatem exercent, placuit pro tempore vota civium rescire, ne forte Macedones aut Albanenses ad suas publicas quisque res subvertendas properarent. Rem autem insulae pecuniariam gravi discrimine obstringi diiudicant, atque inde pertimescunt ne forte Georgius princeps gentium legatus suo munere abdicet.

WALDERSEE dux, relicta tandem Pekini urbe, Iaponiam versus iter facit, unde in patriam redibit. Eius post vestigia quae manent adhuc in Sinis sociorum copiae paulatim imminuentur, suaeque ad litora singuli remeabunt. Quorum in locum sufficiuntur gradatim Sinenses milites, atque praetores, quamvis seditione perduellium multitudo haud longissime forte obstrepat armis, et ad ultiones parata, recedentibus illis, appropinquet. Hic itaque debebatur tot praeliis, tot armis totque expensis supremis exitus, ut post annum martialibus laboribus absumptum, ad statum quo ante regrederemur! Excipias tamen necesse est pecuniae gravissimum pondus, quod sibi solvendum singuli legati iusserunt, quodque solvent reapse Sinenses, si cuncta prospera cedent.

BOERORUM ad ultimum redingatur iterum bellum. Dewet ac Botha duces, Kreutzinger, ceterique, instructis iterum agminibus Anglicos ipsos fines transgressi sunt: Walkfontein immo ad locum Anglos repente petentes, citissimo occursum fuderunt. Quare Londini indesinenter consilia renovantur de novis auxiliis ad suos immitendis, ac praesertim de augendo quo magis licet equitatu. Ea inter Botha decisi error Europam tenuit mariti mandato, ut Kruger praesidi de novissima belli vel pacis conditione oretenus referat.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS

IN Gallia Delcassé, rerum ad externos moderatur, de Sinensibus rebus fuisse dixit, addiditque socias gentes cumulatim vadimonio esse paratas ad pecuniam, quam solvere singulis de inlatis detrimentis atque de bellicis expensis Sinensi reipublicae est, tutoria sua auctoritate ac custodia numerandam.

IN Germania convenientibus ex universo Germanico imperio legatis de commerciorum legibus cum foederatis gentibus innovandis consilia agitata: hactenus tamen secreti lege ignota omnibus. Pariter in conventu administratorum, qui singulorum regnorum acrio praesunt, de imperii pecunia et copiis fusa disceptatio habita est.

IN Italia coram populi legatis expensarum ratio pro singulis rei publicae necessitatibus producit.

IN Hungaria ad delegatos oratores ex utroque coetu Goluchowski praeses dixit se molientibus novas res in Turcarum proximis finibus quam maxime adversum, at pariter Turcas hortatus est ut pro Macedonibus statuta in Berolinensi foedere levamina tandem aliquando praestarent: item de commerciorum pactionibus mox inter triplici foederis gentes innovandis prudentissime disseruit.

LIBRORUM RECENSIO

Acta Gregorii Papae XVI (Constitutiones, Bullae, Litterae apostolicae, Epistolae) recensita et digesta cura ac studio ANTONII MARIAE BERNASCONI. - Romae, ex typ. Polyglotta S. C. de Prop. Fide, MCM.

Tanti Pontificis gesta praeclarissima nefas erat latuisse, multa siquidem in bibliothecarum scriniis ubique

sepulta asservabantur; et quamvis plura e densis quibus obducta fuerant tenebris, lapsu temporis eruditorum manu in lucem feliciter prodierint, attamen haec quoque documenta ob ingentem librorum copiam, in quibus sparsa reperiuntur, paucis tantum usui esse possunt. Hinc et Christi Ecclesiae utilitas et ecclesiasticae historiae incrementa id expetere videbantur, ut tam pretiosa religionis monumenta in unum veluti corpus coalescerent, et uno e conspectu exhibenda in lucem prodirent. Id opus, auspice E. mo. ac R. mo. S. R. E. Card. Vincentio Vannutelli, magno studio ac diligentia Ant. Maria Bernasconi aggressus est ac perfecit, ea vero tantum monumenta adserens, quae Ecclesiae aliquid utilitatis conferre viderentur. Ex selectis porro universim sumptis auctoritas imprimis elucet Romani Pontificis, cui Christus Dominus Ecclesiam suam regendam commisit; innumera siquidem reperiuntur documenta quae Romanae Sedis primatum divino iure evincunt, sive uti doctor et magister fidelium Gregorius ipse in his loquatur, sive etiam denique iusti iudicii vices gerat sotes: aut rebelles damnando, vel Christi ierum invictus assertor, nequitas novatorum reprobare instituat. Deinde sollicitudo ipsius Pontificis abunde colligitur in iuris pontificii sapientia dispensatione; hinc enim patet quae noviter ab Eo missiones sint constitutae in partibus infidelium, quae insuper ampliatae, quae rursus novae dioeceses erectae, quae unitae aut divisae ab Eo sint; religiosa itidem quae instituta probaverit; quae denique privilegia concesserit, aut quas diversas facultates, tam privatis personis, quam collegiis clericorum aut laicorum contulerit.

AENIGMATA

I.

Candidulo praestat pars prima colore, secunda

Est parvum numerum vocula significans.

Tertia vexavit iuvenis Demosthenis ora:

Omnis coniunctae splendida tecta dabunt.

II.

Sex mihi litterulae: mentes occoeco superbas.

Dempto principio - fraus mala sumque dolus.

FR. PALATA.

Ex sociis qui utrinque aenigmatum interpreta-

tionem ad commentarii moderatorum misit in

tra duos menses, unus sortitus gratis accipiet

opus, cui titulus:

LE EGLOGHE PESCHERECCE

DI IACOPO SANNAZARO

ED ALTRE POESIE LATINE

con la versione in versi italiani di LUIGI GALLI

Aenigmata a. IV, n. VIII proposita his respondent:

1) Scipio. 2) Ros - Rus.

Ea rite soluta miscent:

Ed. Bianco; Fr. Xav. Remo; Th. Vinas Sch. Piar., Roma - D. Le Provost, Briocem - Guil. Schenz, Ratisbona - Collegium Missionis, Sarzana - F. Symaitis, Opitoloki - H. A. Strong, Lissipalo - W. Matloch, Meran - Ioan. Cantano Ceva marchio, Vercellis - Valentini ab Aletrio, Tuscuto - Fr. Sallares Sch. Piar., Sabadello - Herm. Gini, Taurinis aguis - I. Brill, G. Maurer, Bonae Ubiorum - Sim. Oliver Sch. Piar., Villanova Gelbri - I. Walner, Varsavia - Mich. Vidal; Alois. Lafostera, Palma in insula Maiorica - Societas philologica Mediolanensis - Elis. Duran, Xarotio Sidenio - Abr. Morchio, Genus - Am. Robert, Marieville - Ver. Carliato, Vicentia - G. P. Z., Modestia - F. Amori, Mediolano - I. Walter, Neo-Eboraco - Hild. Guepin, S. Dominico de Silos, ad Burgos - Car. Stegmüller, Sabaria - I. Gna Sch. Piar., Modillano - Princ. Gordon, Mancunio - P. Alois. a Tabia, Praeneste - Max. Dichter, Babia in Brasilia - A. Huna, Grybovia - P. Garrone, Pazzana ad Vercellas - Ios. Crosatti, Poiano ad Veronam - Alois. Cappelli, Senis - I. Aguilar, Morelia.

Sortitus est praeium

ELISABETH DURAN,

ad quem missum est opus, cui titulus:

CATO

DE AGRICULTURA

(Ed. Kiel. Lipsiae, ex off. Teubner.)

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex Officina Forzani et Socii.